(مقالۀ پژوهشی)

ارائه مدلی برای ارتقای اخلاق دانشجویی

شکوفه کلانتری قزوینی[1]، دکتر نادرقلی قورچیان[*1]، دکتر حمیدرضا آراسته[2]، امیرحسین محمد داودی[3]

1. گروه مدیریت آموزش عالی، دانشکده مدیریت و اقتصاد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران

2. گروه مدیریت آموزشی، دانشکده مدیریت، دانشگاه خوارزمی، تهران

3. گروه مدیریت آموزشی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساوه

(تاریخ دریافت: 95/8/29، تاریخ پذیرش: 95/10/29)

چکیده

زمینه: مشاهده رفتارهای غیراخلاقی در میان دانشجویان سبب نگرانی‌های عمده‌ای در میان متخصصان امر شده و همچنین بیم اثرات نامطلوب آتی این رفتارها بر نگرانی‌ها افزوده است. لذا هدف پژوهش حاضر شناسایی ابعاد و مؤلفه‌های اخلاق دانشجویی و عوامل اثرگذار بر ارتقای آن و همچنین ارائه مدلی مناسب برای ارتقای اخلاق دانشجویی بود.

روش: پژوهش حاضر از نظر ماهیت و هدف کاربردی، از نظر نوع داده‌ها کمی و از لحاظ روش اجرا از نوع توصیفی-پیمایشی است. جامعه آماری پژوهش دانشجویان دانشگاه‌های آزاد استان قزوین بودند که 340 نفر از طریق جدول کرجسی مورگان و به روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای نسبی انتخاب شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شد. از طریق تحلیل عاملی اکتشافی، آزمون t، همبستگی و رگرسیون داده‌ها تحلیل شد.

یافته‌ها: ابعاد اخلاق دانشجویی عبارت اند از: اخلاق آموزشی، ملاحظات پژوهشی، صداقت پژوهشی، رفتار اجتماعی و رفتار فردی. همچنین عوامل اثرگذار بر ارتقای اخلاق دانشجویی نیز عبارت‌اند از: عوامل فردی- زمینه‌ای، عوامل مدیریتی و عوامل آموزشی. بررسی وضعیت موجود اخلاق دانشجویی و مقایسه آن با وضعیت مطلوب نشان داد در همه ابعاد اخلاق دانشجویی و عوامل اثرگذار بر ارتقای اخلاق دانشجویی وضعیت نامطلوب و نامناسب بوده و با وضعیت مطلوب فاصله دارد. درنهایت مدل مناسب برای ارتقای اخلاق دانشجویی ارائه شد.

نتیجه‌گیری: عوامل فردی-زمینه ای، مدیریتی و آموزشی می‌توانند بر ارتقای اخلاق دانشجویی اثرگذار باشد. مدل ارتقای اخلاق دانشجویی درصورتی‌که در دانشگاه‌ها به کار گرفته شود، منجر به بهبود و ارتقای اخلاق دانشجویی می‌گردد.

کلیدواژگان: *اخلاق دانشجویی، ابعاد اخلاق دانشجویی ،مدل ارتقا.*

سرآغاز

اخلاق در لغت جمع واژه خلق و به معنی خوی‌هاست. ازاین‌رو دانش بررسی و ارزش‌گذاری بر خوی‌ها و رفتارهای آدمی، علم اخلاق نامیده می‌شود (1). اعتبار بسیاری از مشاغل ازجمله حسابداری، مهندسی، پزشکی و غیره به‌واسطه رفتار اخلاقی اعضای آن حرفه نشست می‌گیرد (2). در هر عرصه‌ای که انسان دست به رفتار و فعالیت می‌زند، بدون تردید اخلاق و ارزش‌های اخلاقی سهم قابل‌توجهی را در جهت‌دهی رفتار وی ایفا می‌کند. یکی از عرصه‌هایی که معیارها و ارزش‌های اخلاقی نقش غیرقابل‌انکاری را در تصمیم‌گیری‌ها و رفتارهای نهایی افراد ایفا می‌کند، عرصه تحصیل علم و دانش است. در عرصه تحصیل افراد همواره با تقاضاهای مختلفی روبه‌رو هستند که باید آن‌ها را با تصمیم‌گیری متناسب با شرایط خود اجابت نمایند. برای نمونه دانشجویان به اشکال مختلف با موقعیت‌ها و تقاضاهایی در محیط دانشگاه مواجه هستند که در آن‌ها، رفتارهای مختلف اخلاقی و غیراخلاقی از خود نشان می‌دهند. در چنین عرصه‌ای، منظور از اخلاق دانشگاهی آن است که تا چه اندازه فرد اعمال و اقدامات خود را بر مبنای ارزش‌هایی نظیر صداقت، تکیه بر

* نویسنده مسؤول: نشانی الکترونیکی: naghourchian @ gmail.com

[Downloaded from www.ethicsjournal.ir on 2026-11-18]

[DOR: 20.1001.1.22517634.1396.12.3.10.9]

تلاش شخصی، عدم سوءاستفاده از دسترنج و زحمات دیگران، انجام رفتارهای نوع‌دوستانه و خداپسندانه با دیگران و رعایت شأن و احترام دیگران انجام می‌دهد (3). نهادینه کردن اصول اخلاقی در بین دانشجویان و آماده کردن آن‌ها برای زندگی حرفه‌ای آینده بخش مهمی از مسئولیت دانشگاه‌ها است(4). کپی‌برداری تمام یا اکثریت پژوهش‌های دیگران، عدم استناد به منابع مورداستفاده، جعل داده‌ها، بی‌احترامی به استادان یا به همتایان، بی‌اعتنایی به مقررات آموزشی و دانشجویی و پژوهشی و غیره از اهم این موارد است. مهم‌تر از همه آنکه دانشجویان در امر عدم پیروی از اخلاق علم وارد مسابقه‌ای مخرب می‌شوند و سعی می‌کنند گوی سبقت را از سایر دانشجویان بربایند بدین نحو که کمتر کارکنند، بیشتر به استادان بی‌احترامی‌کنند، کمتر به مقررات دانشگاهی مقید باشندو بیشتر نمره بگیرند (5).

صداقت علمی[1] واژه بسیار گسترده‌ای است که برای معین کردن هدایت اخلاقی در بافت آموزشی به‌کاربرده می‌شود. صداقت علمی در آمادگی، تکمیل و تسلیم تکالیف درسی و امتحانات و همچنین در روابط دانشجویان با یکدیگر و نیز روابط دانشجو با استاد وی است (6). این اصطلاح به‌طور گسترده‌ای به‌عنوان شاخصی برای اخلاق دانشجویی[2] به‌کاربرده می‌شود و علی الخصوص در ارتباط با رفتارهای دانشجویان در ارتباط با تقلب و سرقت علمی است(7). مطالعات بسیاری که به موضوع بی‌صداقتی علمی[3] در میان دانشجویان پرداخته‌اند اغلب به انواعی از اعمال و رفتارها اشاره می‌کنند که احتمال ارتکاب به آن‌ها از جانب دانشجویان بسیار است و این اعمال و رفتارها شامل تقلب در امتحانات و تکالیف درسی، جعل داده، سرقت علمی[4]، استفاده نادرست از منابع، به نام خود ارائه دادن آثار دیگران و فریب دادن کارمندان علمی است. تقلب یک پدیده شوم آموزشی است که بر یادگیری دانشجویان اثرات نامطلوبی دارد (8). ازنظر بسیاری از پژوهشگران، دانشجویانی که در دوران تحصیل اقدام به تقلب می‌کنند در آینده، در هنگام اشتغال به کار و حرفه نیز اقدام به این عمل می‌کنند (8). تقلب[5] و فریبکاری تحصیلی پدیده‌ای است که رواج و شیوع آن در محیط‌های تحصیلی کشورمان انکارناپذیر است (9). تقلب نه‌تنها استادان را از تدریس و ارزشیابی درست محروم می‌کند بلکه همچنین فرصت‌های یادگیری در کلاس درس و خارج آن را از دانشجویان می‌رباید (10). به‌علاوه وجود ارتباط مثبت میان عدم صداقت علمی با عدم صداقت در محل کار بیانگر این معنا است که تقلب و فریبکاری علمی دارای پیامدهای اجتماعی‌ای فراتر از کلاس درس است (11). میزان بالای رؤیت رفتارهای مرتبط با عدم صداقت علمی توسط دانشجویان و نگرش مثبت‌تر آن‌ها نسبت به این رفتارها ناشی از عدم آشنایی مؤثر و نهادینه شدن کدهای اخلاقی در میان دانشجویان و نبود خط‌مشی‌های مناسب و واضح درزمینهٔ اقدامات پیشگیرانه در محیط‌های آموزشی است که سبب بروز این‌گونه کج‌روی‌ها، بدون نگرانی از تبعات بعدی می‌شود (12). از جمله علل ریشه‌ای تقلب در کشور ما می‌تواند به علت سطح پایین جامعه‌پذیری علمی دانشجویان، توده‌ای شدن آموزش عالی، ضعف سرمایه‌های اجتماعی دانشجویان و نیز پدیده شوم مدرک‌گرایی باشد (13).

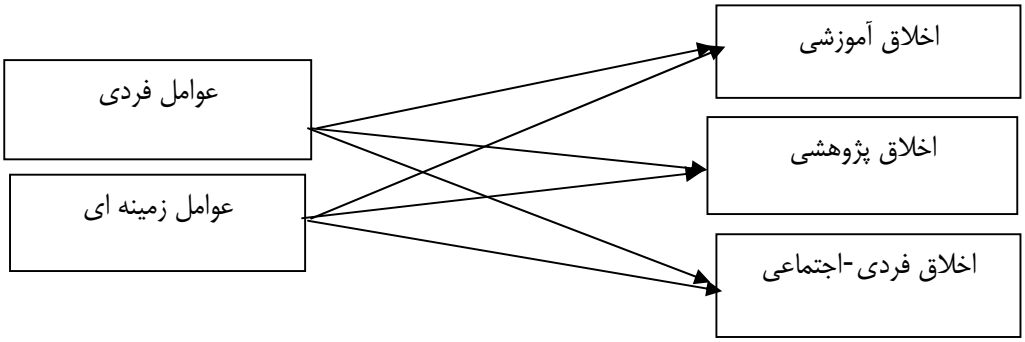
علاوه بر موارد مذکور، رعایت احترام مکان دانشگاه و داشتن رفتار جامعه پسند در محیط دانشگاه، صبر، خودتنظیم‌کنندگی و خودراهبری، هوشیاری و توافق و سازگاری، خودکارآمدی، مسئولیت پذیری، بخشش، همدلی و درستکاری ازجمله مؤلفه‌های اخلاق دانشجویی هستند (3 و 14- 16). لذا بر اساس مطالعه ادبیات موجود، اخلاق دانشجویی را می‌توان از سه بعد اخلاق آموزشی، اخلاق پژوهشی، و اخلاق فردی-اجتماعی مورد بررسی قرار داد.

از طرف دیگر بسیاری از پژوهشگران، عوامل مؤثر بر تقلب و بی‌صداقتی علمی را به دودستهٔ عوامل فردی و زمینه‌ای تقسیم کرده‌اند(17). عواملی مانند نگرش دانشجویان نسبت به کدهای اخلاقی، درک و پذیرش کدهای اخلاقی، هدفمندی، توانایی استدلال اخلاقی، شناخت نسبت به موارد مرتبط با سؤرفتار علمی، ادراک دانشجو از رفتار هم‌دوره‌ای‌ها، ویژگی‌های شخصیتی، سن و جنسیت و سایر عوامل جزء عوامل فردی اثرگذار بر اخلاق دانسته شده‌اند و عواملی مانند فشار هم‌دوره‌ای‌ها، نحوه برخورد اعضای هیأت‌علمی در مواجهه با رفتارهای غیراخلاقی، پایبندی اعضای هیأت‌علمی به معیارهای

[Downloaded from www.ethicsjournal.ir on 2026-11-18]

[DOR: 20.1001.1.22517634.1396.12.3.10.9]

اخلاق علم، وجود تنبیه یا مجازات خاص برای موارد خلاف اخلاق، آموزش اخلاق به دانشجویان، دسترسی آسان به منابع اطلاعاتی، ایجاد و توسعه سیاست‌های صداقت علمی در دانشگاه ازجمله عوامل زمینه‌ای اثرگذار بر اخلاق دانشجویی هستند (2، 7 و 18-24). لذا ارتقای اخلاق دانشجویی در دانشگاه‌ها از اهمیت به سزایی برخوردار بوده و این مهم حاصل نمی‌شود مگر با ساماندهی یک برنامه جامع درزمینهٔ آموزش، کنترل و هدایت اخلاقی دانشجویان و در صورت تخلف از مؤلفه‌های اخلاقی، تنبیه فرد خاطی. ایجاد احساس اخلاقی در دانشجویان نیازمند درک علل ریشه‌ای بی‌صداقتی علمی از سوی اعضای هیئت‌علمی و مدیران، وجود عناصر فرهنگی که ارزش‌های سازمان را منتقل‌کنند، تقویت کردن سیستمی که نشان‌دهنده تعهد سازمان به ایجاد یک فرهنگ صداقت باشد و تدارک دیدن سازوکاری برای شناسایی و ممانعت از بی‌صداقتی علمی است (25). لذا با نظر به اهمیت موضوع اخلاق دانشجویی و لزوم توجه به آن از جانب استادان و مدیران دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشور، پژوهش حاضر در پی آن است تا ضمن شناسایی ابعاد و مؤلفه‌های اخلاق دانشجویی و عوامل اثرگذار[6] بر آن، مدلی برای ارتقای اخلاق دانشجویی ارائه دهد.

نگارهٔ 1: مدل مفهومی اولیه

روش

این پژوهش از نظر ماهیت و هدف کاربردی است. از نظر نوع داده‌ها کمی بوده و از لحاظ روش اجرا از نوع توصیفی-پیمایشی است. جامعه آماری پژوهش دانشجویان واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی استان قزوین بودند که از میان آنها 340 نفر از طریق جدول کرجسی مورگان و به روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای نسبی انتخاب شدند. برای جمع آوری داده‌ها از یک پرسشنامه محقق ساخته با تعداد 57 گویه استفاده شد. برای تعیین روایی صوری و محتوایی پرسشنامه از نظر خبرگان استفاده شد. پایایی پرسشنامه پژوهش با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ برای ابعاد اخلاق دانشجویی[7] 0/947 و برای عوامل درون دانشگاهی اثرگذار بر اخلاق دانشجویی 0/950 به دست آمد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها در ارتباط باسؤالات 1 و 2 پژوهش در خصوص شناسایی ابعاد و مؤلفه‌های اثرگذار بر ارتقای اخلاق دانشجویی و عوامل درون دانشگاهی مؤثر بر آن و همچنین تعیین روایی سازه پرسشنامه‌ها از تحلیل عاملی اکتشافی استفاده شد. به منظور بررسی سؤال 3 پژوهش از آزمون t وابسته استفاده شد. برای سؤال4 از آزمون همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون خطی استفاده شد. به منظور بررسی نرمال بودن متغیرها نیز از آزمون کولموگروف- اسمیرنوف استفاده شد.

یافته‌ها

در این بخش به ترتیب سؤالات پژوهش مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

1.ابعاد و مؤلفه‌های اثرگذار بر ارتقای اخلاق دانشجویی کدامند؟

براساس مطالعه ادبیات پژوهش تعداد سه بعد و 36 گویه برای اخلاق دانشجویی در نظر گرفته شد که به منظور تأیید این ابعاد

[Downloaded from www.ethicsjournal.ir on 2026-11-18]

[DOR: 20.1001.1.22517634.1396.12.3.10.9]

و همچنین تعیین روایی سازه، از تحلیل عامل اکتشافی استفاده شد. تحلیل عاملی اکتشافی بر روی پرسشنامه 36 گویه‌ای ابعاد اخلاق دانشجویی در چند مرحله انجام گرفت. نتایج نشان داد که اخلاق دانشجویی دارای 5 بعد است که عبارت اند از: اخلاق آموزشی[8]، ملاحظات پژوهشی[9]، صداقت پژوهشی[10]، رفتار اجتماعی[11] و رفتار فردی[12].

2. عوامل درون دانشگاهی مؤثر بر اخلاق دانشجویی کدامند؟

از مجموعه عوامل استخراج شده از ادبیات و مبانی نظری پژوهش، تعداد 2 عامل مشتمل بر 21 گویه به عنوان عوامل درون دانشگاهی مؤثر بر اخلاق دانشجویی در نظر گرفته شد که به منظور تأیید این ابعاد و همچنین تعیین روایی سازه، از تحلیل عاملی اکتشافی استفاده شد و در نتیجه آن 3 عامل به عنوان عوامل درون دانشگاهی مؤثر بر اخلاق دانشجویی شناسایی شد که عبارتند از: عوامل فردی-زمینه ای[13]، عوامل مدیریتی[14] و عوامل آموزشی[15].

3. وضعیت موجود و مطلوب اخلاق دانشجویی چگونه است ؟

نتایج حاصل نشان می‌دهد، برای تمامی ابعاد اخلاق دانشجویی و همچنین کل اخلاق دانشجویی، تفاوت معنی‌داری بین میانگین نمونه در وضعیت موجود و وضعیت مطلوب وجود دارد (P< 0/01). همچنین از آنجایی که میانگین مشاهده شده در وضعیت موجود ازمیانگین مشاهده شده در وضعیت مطلوب کوچکتر است، بنابراین، وضعیت تمامی ابعاد اخلاق دانشجویی و همچنین کل اخلاق دانشجویی نامطلوب و نامناسب است. همچنین برای تمامی عوامل درون دانشگاهی مؤثر بر اخلاق دانشجویی،تفاوت معنی‌داری بین میانگین نمونه در وضعیت موجود و وضعیت مطلوب وجود دارد (P< 0/01). از آنجایی که میانگین مشاهده شده در وضعیت موجود ازمیانگین مشاهده شده در وضعیت مطلوب کوچکتر است، بنابراین، وضعیت تمامی ابعاد و عوامل درون دانشگاهی مؤثر بر اخلاق دانشجویی نامطلوب و نامناسب است.

جدول 1: نتایج آزمون t وابسته برای مقایسه وضعیت موجود و مطلوب اخلاق دانشجویی

	میانگین وضع موجود	میانگین وضع مطلوب	تفاوت میانگین	آماره t	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
اخلاق آموزشی	16/20	23/15	-6/96	-19/39	339	0/000
ملاحظات پژوهشی	36/71	55/41	-18/70	-31/88	339	0/000
صداقت پژوهشی	40/47	64/41	-23/95	-30/26	339	0/000
رفتار اجتماعی	43/10	66/24	-23/14	-26/95	339	0/000
رفتار فردی	27/58	40/88	-13/31	-26/00	339	0/000
اخلاق دانشجویی (کل)	164/06	250/10	-86/04	-34/22	339	0/000
عوامل فردی-زمینه‌ای	47/88	81/07	-33/19	-33/76	339	0/000
عوامل مدیریتی	31/36	31/16	-9/80	-18/80	339	0/000
عوامل آموزشی	37/21	57/66	-20/45	-28/10	339	0/000

4. برای ارتقای اخلاق دانشجویی چه مدلی می‌توان ارائه داد؟

در ابتدا همبستگی بین متغیرها با استفاده از آزمون همبستگی پیرسون بررسی شد که نتایج آن نشان داد، بین عوامل درون دانشگاهی مؤثر بر اخلاق دانشجویی، همبستگی‌های قوی، مثبت و معنی‌داری در سطح 0/01 وجود دارد (p<0/01). بین عوامل درون دانشگاهی مؤثر بر اخلاق دانشجویی و ابعاد اخلاق دانشجویی همبستگی‌های مثبت و معنی‌داری در سطح 0/01 وجود دارد (p<0/01). بیشترین همبستگی بین «عوامل فردی-زمینه‌ای» و «رفتار فردی» (r=0/641) و کمترین همبستگی بین «عوامل مدیریتی» و «اخلاق آموزشی» (r=0/238)

[Downloaded from www.ethicsjournal.ir on 2026-11-18]

[DOR: 20.1001.1.22517634.1396.12.3.10.9]

می‌باشد. بین عوامل درون دانشگاهی مؤثر بر اخلاق دانشجویی و «اخلاق دانشجویی» نیز همبستگی‌های قوی، مثبت و معنی‌داری در سطح 0/01 وجود دارد (p<0/01). بیشترین همبستگی متعلق به «عوامل فردی- زمینه‌ای» (r=0/776) و کمترین همبستگی متعلق به «عوامل مدیریتی» (r=0/651) می‌باشد. به علاوه بین ابعاد مؤثر بر ارتقای اخلاق دانشجویی با یکدیگر و همچنین با کل اخلاق دانشجویی همبستگی‌های مثبت و معنی‌داری در سطح 0/01 وجود دارد (p<0/01). همچنین نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد:

الف) متغیر «اخلاق آموزشی» به عنوان متغیر ملاک و عوامل درون دانشگاهی به عنوان متغیر پیش‌بین وارد رگرسیون شدند.

جدول2:خلاصه تحلیل رگرسیون برای پیش‌بینی اخلاق آموزشی

متغیر ملاک	متغیر پیش‌بین	B	SE	β	t	Sig.	R^2
اخلاق آموزشی	ضریب ثابت	9/825	1/851		5/309	0/000	0/14**
	عوامل فردی-زمینه‌ای	0/128	0/034	0/305	3/756	0/000	
	عوامل مدیریتی	-0/043	0/057	-0/057	-0/768	0/443	
	عوامل آموزشی	0/075	0/048	0/129	1/568	0/118	

P<0/01**

مقدار ضریب تعیین برای این مدل با سه متغیر پیش‌بین، برابر با 0/14 به دست آمده که نشان می‌دهد حدود 14 درصد واریانس متغیر اخلاق آموزشی، از طریق این سه عامل تبیین می‌شود. اما با توجه به سطح معناداری آزمون t برای بررسی معناداری ضرایب رگرسیون مشخص می‌شود که ضرایب رگرسیون مربوط به عوامل مدیریتی و عوامل آموزشی معنادار نمی‌باشد. بنابراین در مدل مفهومی فقط یک مسیر از عوامل فردی-زمینه‌ای به اخلاق آموزشی در نظر گرفته می‌شود.

ب) متغیر «ملاحظات پژوهشی» به عنوان متغیر ملاک و عوامل درون دانشگاهی به عنوان متغیر پیش‌بین وارد رگرسیون شدند.

جدول3: خلاصه تحلیل رگرسیون برای پیش‌بینی ملاحظات پژوهشی

متغیر ملاک	متغیر پیش‌بین	B	SE	β	t	Sig.	R^2
ملاحظات پژوهشی	ضریب ثابت	12/845	2/480		5/179	0/000	0/47**
	عوامل فردی-زمینه‌ای	0/320	0/046	0/445	7/007	0/000	
	عوامل مدیریتی	-0/067	0/076	-0/051	-0/879	0/380	
	عوامل آموزشی	0/325	0/064	0/327	5/079	0/000	

P<0/01**

مقدار ضریب تعیین برای این مدل با سه متغیر پیش‌بین، برابر با 0/47 به دست آمده که نشان می‌دهد حدود 47 درصد واریانس متغیر ملاحظات پژوهشی، از طریق این سه عامل تبیین می‌شود. اما با توجه به سطح معناداری آزمون t برای بررسی معناداری ضرایب رگرسیون مشخص می‌شود که ضریب رگرسیون مربوط به عوامل مدیریتی معنادار نمی‌باشد. بنابراین در مدل مفهومی فقط مسیرهایی از عوامل فردی-زمینه‌ای و عوامل آموزشی به ملاحظات پژوهشی در نظر گرفته می‌شود.

ج) متغیر «صداقت پژوهشی» به عنوان متغیر ملاک و عوامل درون دانشگاهی به عنوان متغیر پیش‌بین وارد رگرسیون شدند.

[Downloaded from www.ethicsjournal.ir on 2026-11-18]

[DOR: 20.1001.1.22517634.1396.12.3.10.9]

جدول 4: خلاصه تحلیل رگرسیون برای پیش‌بینی صداقت پژوهشی

متغیر ملاک	متغیر پیش‌بین	B	SE	β	t	Sig.	R^2
صداقت پژوهشی	ضریب ثابت	15/158	2/715		5/582	0/000	0/51**
	عوامل فردی-زمینه‌ای	0/308	0/050	0/377	6/154	0/000	
	عوامل مدیریتی	0/186	0/083	0/125	2/240	0/026	
	عوامل آموزشی	0/321	0/070	0/284	4/592	0/000	

P<0/01 **

مقدار ضریب تعیین برای این مدل با سه متغیر پیش‌بین، برابر با 0/51 به دست آمده که نشان می‌دهد حدود 51 درصد واریانس متغیر صداقت پژوهشی، از طریق این سه عامل تبیین می‌شود. سطح معناداری آزمون t برای بررسی معناداری ضرایب رگرسیون نشان می‌دهد که ضرایب رگرسیون مربوط به هر سه متغیر در پیش‌بینی صداقت پژوهشی معنادار می‌باشد. بنابراین در مدل مفهومی مسیرهایی از عواملفردی-زمینه‌ای، عوامل مدیریتی و عوامل آموزشی به صداقت پژوهشی در نظر گرفته می‌شود.

د) متغیر «رفتار اجتماعی» به عنوان متغیر ملاک و عوامل درون دانشگاهی به عنوان متغیر پیش‌بین وارد رگرسیون شدند.

جدول5: خلاصه تحلیل رگرسیون برای پیش‌بینی رفتار اجتماعی

متغیر ملاک	متغیر پیش‌بین	B	SE	β	t	Sig.	R^2
رفتار اجتماعی	ضریب ثابت	13/992	2/632		5/317	0/000	0/57**
	عوامل فردی-زمینه‌ای	0/271	0/048	0/323	5/602	0/000	
	عوامل مدیریتی	0/323	0/081	0/210	4/010	0/000	
	عوامل آموزشی	0/350	0/068	0/302	5/163	0/000	

P<0/01 **

مقدار ضریب تعیین برای این مدل با سه متغیر پیش‌بین، برابر با 0/57 به دست آمده که نشان می‌دهد حدود 57 درصد واریانس متغیر رفتار اجتماعی، از طریق این سه عامل تبیین می‌شود. سطح معناداری آزمون t برای بررسی معناداری ضرایب رگرسیون نشان می‌دهد که ضرایب رگرسیون مربوط به هر سه متغیر در پیش‌بینی رفتار اجتماعی معنادار می‌باشد. بنابراین در مدل مفهومی مسیرهایی از عوامل فردی-زمینه‌ای، عوامل مدیریتی و عوامل آموزشی به رفتار اجتماعی در نظر گرفته می‌شود.

ه) متغیر «رفتار فردی» به عنوان متغیر ملاک و عوامل درون دانشگاهی به عنوان متغیر پیش‌بین وارد رگرسیون شدند.

جدول6: خلاصه تحلیل رگرسیون برای پیش‌بینی رفتار فردی

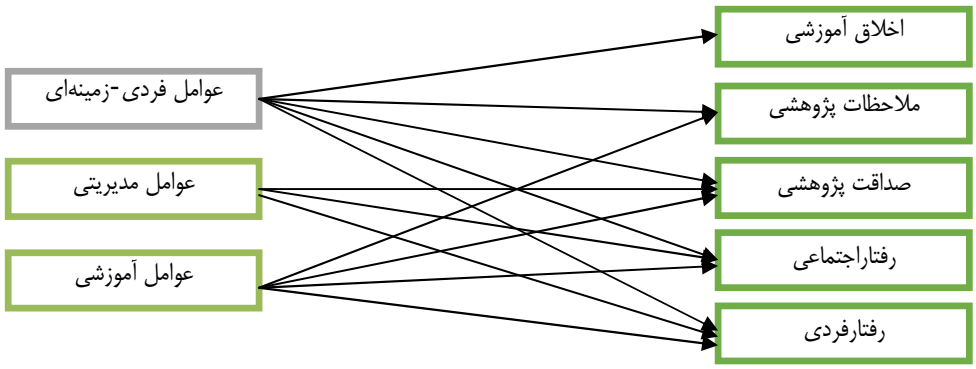
متغیر ملاک	متغیر پیش‌بین	B	SE	β	t	Sig.	R^2
رفتار فردی	ضریب ثابت	9/253	1/628		5/683	0/000	0/57**
	عوامل فردی-زمینه‌ای	0/221	0/030	0/426	7/386	0/000	
	عوامل مدیریتی	0/252	0/050	0/265	5/053	0/000	
	عوامل آموزشی	0/101	0/042	0/141	2/415	0/016	

P<0/01 **

[Downloaded from www.ethicsjournal.ir on 2026-11-18]

[DOR: 20.1001.1.22517634.1396.12.3.10.9]

مقدار ضریب تعیین برای این مدل با سه متغیر پیش‌بین، برابر با 0/57 به دست آمده که نشان می‌دهد حدود 57 درصد واریانس متغیر رفتار فردی، از طریق این سه عامل تبیین می‌شود. سطح معناداری آزمون t برای بررسی معناداری ضرایب رگرسیون نشان می‌دهد که ضرایب رگرسیون مربوط به هر سه متغیر در پیش‌بینی رفتار فردی معنادار می‌باشد. بنابراین در مدل مفهومی مسیرهایی از عوامل فردی-زمینه‌ای، عوامل مدیریتی و عوامل آموزشی به رفتار فردی در نظر گرفته می‌شود. برپایه نتایج حاصل از تحلیل رگرسیونی مدل پیشنهادی برای ارتقای اخلاق دانشجویی به صورت زیر تدوین شد.

نگاره 2: مدل ارتقای اخلاق دانشجویی

بحث

با توجه به نتایج پژوهش این گونه استنباط می‌شود که آگاهی دانشجویان از مصادیق سرقت علمی می‌تواند در جلوگیری از سرقت علمی و تقویت اخلاق علمی در دانشگاه‌ها مؤثر باشد. برای این منظور لازم است تا دانشگاه‌ها برای با اهمیت تر نشان دادن کیفیت آموزش در چشم دانشجویان و اعضای هیأت علمی، اقدامات آگاهی بخشی را انجام دهند. پیامدهای نامطلوب ارتکاب به سرقت علمی در تکالیف و پروژه‌های دانشگاهی و همچنین ارتکاب به تقلب در امتحانات تنها منحصر به دانشگاه نبوده بلکه نتایج آن در آینده نیز نمود فراوان خواهد داشت. تقلب و سرقت علمی نه تنها اعتبار یک مؤسسه را زیر سؤال می‌برد و برقراری عدالت آموزشی را با مشکل مواجه می‌سازد بلکه در رفتارهای آتی دانشجویان در هنگام اشتغال به کار نیز بروز خواهد کرد زیرا فردی که در دانشگاه آموخته برای رسیدن به اهداف تحصیلی خود از راههای غیر اخلاقی و غیر مجاز بهره برد، در هنگام اشتغال به کار نیز برای دستیابی به موفقیت راه‌های غیراخلاقی را بر راه‌های درست آن ترجیح داده و بدین گونه زمینه ساز بروز فساد در جامعه می‌شود. این نتایج با نتایج برخی از پژوهش‌ها همخوانی دارد(20، 11، 13،18، 10، 3، 17، 24، 15، 16).

از علل ارتکاب دانشجویان به تقلب و سرقت علمی، تسلط ناکافی دانشجویان به همه جوانب موضوع پژوهش، آشنایی نداشتن دانشجویان با منابع اطلاعاتی (مقالات، مجلات علمی، اینترنت و غیره)، نداشتن مهارت کافی در نگارش، بازنویسی و خلاصه کردن مطلب، نداشتن مهارت کافی در انجام تحقیق، آموزش ندادن شیوه صحیح نگارش مقاله علمی در دانشگاه به دانشجویان، کوتاهی دانشجو در انجام تکالیف محول شده، داشتن احساس بی‌کفایتی در مورد موضوع تکلیف، ارزش ننهادن به کیفیت کار شخصی، با عجله انجام دادن تکلیف، تکالیف غیر جذاب، داشتن مشغله زیاد و نداشتن وقت کافی برای انجام تکالیف، تکالیف خسته‌کننده، تمایل استادان به دادن تکالیف بسیار به دانشجویان، توانایی مالی و دادن وجه به شخصی برای انجام کار تحقیقاتی و پروژه، نبود مجازات برای سؤرفتارهای علمی دانشجویان، نقش ترغیب‌کننده و تسهیل‌کننده اینترنت در سؤرفتارهای علمی، چشم بستن استاد به سؤرفتارهای علمی

[Downloaded from www.ethicsjournal.ir on 2026-11-18]
[DOR: 20.1001.1.22517634.1396.12.3.10.9]

دانشجویان، کافی نبودن تنبیهات و موارد بیشمار دیگر است. از جمله عللی که می‌تواند در بهبود شرایط اثرگذار باشد فرهنگ سازی و بیان معیارهای اخلاقی مانند تشویق لذت یادگیری، تأکید بر اهمیت مهارت اندوزی و اتکا به نیروی خود، کاهش فشار رقابت و ارائه اشکال مناسب ارزیابی دانشجویان است. به علاوه ادراک دانشجویان در خصوص پیامدهای تقلب نیز می‌تواند بر کاهش این پدیده اثرگذار باشد. فرضاً اگر دانشجو پاداش تقلب را که گرفتن نمره بالاتر است با پیامد گیرافتادن و تنبیه شدن در نظر آورد یا در هنگام تقلب احساس گناه وی برانگیخته شود ممکن است از ارتکاب به تقلب اجتناب ورزد. به علاوه برقراری عدالت آموزشی نیز می‌تواند در پایبندی دانشجویان به اخلاق علمی تأثیر مثبت داشته باشد. نرم افزارها یا سیستم‌های کشف سرقت علمی نیز در کاهش وقوع تقلب تأثیر گذار هستند. رشد آگاهی اخلاقی دانشجویان نیز عامل دیگر در جهت ارتقای اخلاق علم است.

از طرف دیگر آموزش محور بودن بیشتر دانشگاه‌ها، انجام سرقت علمی در بین اساتید، و به موجب آن افزایش این عمل در بین دانشجویان، کاهش تعامل چهره به چهره با استادان در دوره‌های مجازی و... از جمله عوامل آموزشی مؤثر بر ارتکاب سرقت علمی در دانشجویان است. هر چه قدر اخلاق آموزشی توسط استادان بیشتر رعایت شود، پایبندی به هنجارهای دانشجویی اخلاق علم بیشتر می‌شود. همچنین ارتباط صمیمانه استادان با دانشجویان، بیشتر آنها را پایبند به اخلاق علمی می‌کند. رابطه استاد و دانشجو عاملی در جلوگیری از تقلب است. به علاوه اضطراب از نمره امتحان نیز می‌تواند یکی از علل تقلب باشد. ارزشیابی‌های گسسته نیز راهی برای کاهش اضطراب‌ها می‌تواند باشد. تغییر و اصلاح در شیوه‌های ارزشیابی نیز می‌تواند از علل کاهش تقلب شمرده شود. نظارت دقیق تر استادان بر تکالیف و پروژه‌های درسی، یا مشخص کردن وظایف هر یک از دانشجویان در تکالیفی که به صورت گروهی انجام می‌شود نیز در کاهش تقلب تأثیر گذار است. هم چنین استادان می‌توانند با کاربرد روش‌های زیادی تقلب را در طول امتحانات نیز کاهش دهند، این روش‌ها عبارتند از: به کاربردن اشکال دیگر آزمون، طراحی سؤالات مباحثه برانگیز به جای سؤالات به یاد سپاری، تهیه نسخه‌های گوناگونی از آزمون‌های چند گزینه ای، اجتناب از کلاس‌های شلوغ، غدغن کردن تلفن همراه یا ابزارهای الکترونیکی دیگر. در بسیاری از مواقع علت تقلب دانشجویان به خاطر نادیده گرفته شدن اعمال متقابله دانشجویان از جانب استادان، بی ربط بودن تکالیف به موضوع درس یا فشار همسالان بوده است.

به علاوه توسعه ابزاری برای بررسی مسائل اخلاقی در دانشگاه‌ها و مدیریت این ابزارها برای درک اندازه این مشکل به پژوهشگران کمک می‌کند تا بتوانند جدیت مشکلات را اثبات‌کنند. به علاوه توسعه و مدیریت این ابزارها مد نظر بوده تا به تصمیم سازان، برنامه ریزان و مدیران در توجه به مسائل اخلاقی در طول فرایند تصمیم سازی آموزشی کمک کند. سیاستگذاران می‌توانند با وضع قوانین مناسب، آموزش درست و مدیریت آموزشی از وقوع پدیده تقلب و سرقت علمی جلوگیری کنند. دانشگاه‌ها می‌توانند سمینارهایی در خصوص صداقت علمی برگزارکنند یا استانداردهای صداقت علمی را به عنوان بخشی از برنامه دانشجویان جدیدالورود جهت ایجاد هنجارهای گروهی معرفی‌کنند. آموزش اخلاق یا برگزاری سمینار این را به دانشجویان یادآوری می‌کند که تقلب یک گناه کوچک نبوده و هنگامی که اقدام به تقلب می‌کنند، احساس گناه آنها برانگیخته می‌شود. دانشگاهها نه تنها باید رفتار دانشجویان، بلکه باید ساختارها و فرهنگ سازمانی که بدرفتاری‌های علمی را به صداقت ارجحیت می‌نهند یا رعایت صداقت علمی را برای دانشجویان بسیار سخت و چالش براگیز می‌سازند، مورد توجه قرار دهند. برای سوق دادن دانشگاهها به سمت نهادی سازی صداقت علمی، اتحاد اعضای هیأت علمی، دانشجویان و کارکنان لازم است تا به طور نظام مند، زمینه، مسائل و تبیین‌هایی برای حل مشکل بدرفتاری‌های علمی در دانشگاه ارائه‌کنند. این نتایج با نتایج برخی پژوهش‌ها همسو بوده است (11، 9، 25، 14، 18، 23، 25، 13، 12، 23).

[Downloaded from www.ethicsjournal.ir on 2026-11-18]

[DOR: 20.1001.1.22517634.1396.12.3.10.9]

نتیجه‌گیری

با نظر به نتایج این پژوهش چنین استنباط می‌شود که اخلاق دانشجویی در وضعیت نامطلوبی قرار داشته و نیازمند توجه و اقدامات گسترده‌ای از جانب مدیران و دست اندرکاران دانشگاهی است. بنابراین با توجه به اهمیت موضوع اخلاق دانشجویی که با بحث کیفیت در آموزش عالی نیز در ارتباط است، لزوم پرداختن به این موضوع در برنامه ریزی‌های استراتژیک دانشگاه آشکار می‌شود. زیرا برای آن که دانشگاه‌ها بتوانند دانش آموخته با کیفیتی به جامعه تحویل دهند لازم است تا در زمینه اخلاق دانشجویی نیز اقداماتی صورت دهند و کنترل و نظارت دائم براین موارد وجود داشته باشد. همان‌طورکه اشاره شد اخلاق دانشجویی را می‌توان در 5 بعد دید و عوامل درون دانشگاهی مؤثر بر ارتقای اخلاق نیز در قالب 3 بعد مورد شناسایی قرار گرفت. بنابراین این پژوهش از این نظر که مفهوم اخلاق دانشجویی و حدود و ثغور آن و عوامل مؤثر بر ارتقای آن را روشن ساخته می‌تواند راهنمای مناسبی برای دست اندر کاران آموزش عالی کشور جهت برنامه ریزی در این زمینه باشد.

ملاحظه‌های اخلاقی

در مقالهٔ حاضر، با معرفی منابع مورد استفاده، اصل اخلاقی امانت داری علمی رعایت و حق معنوی مؤلفین آثار محترم شمرده شده است.

سپاسگزاری

با توجه به اینکه این پژوهش در واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی استان قزوین صورت پذیرفت لذا از تمامی دانشجویان، مسئولان و استادانی که در اجرای این پژوهش همکاری نمودند، سپاسگزاری می‌شود.

واژه‌نامه

صداقت علمی	1. Academic Integrity
اخلاق دانشجویی	2. Student ethics
بی صداقتی علمی	3. Academic dishonesty
سرقت علمی	4. Plagiarism
تقلب	5. Cheating
عوامل اثرگذار	6. Affecting factors
ابعاد اخلاق دانشجویی	7. Student ethics dimension
اخلاق آموزشی	8. Educational ethics
ملاحظات پژوهشی	9. Research observing
صداقت پژوهشی	10. Research integrity
رفتار اجتماعی	11. Social behavior
رفتار فردی	12. Individual behavior
عوامل فردی-زمینه‌ای	13. Individual contextual factors
عوامل مدیریتی	14. Managerial factors
عوامل آموزشی	15. Educational factors
مدل ارتقا	16. Promotional model

References:

1. Farhud D. (2007). Review of the history of ethics (along with collecting various field). Ethics in Science and Technology; 2(1-2): 1-6 (In Persian).
2. Ismail S, Mohdredza Z. (2013). Factors affecting the ethical judgment of business ethics' students. Terengganu International Management and Business Journal; 3(2): 19-33.
3. Sanagoo A, Rayej F, Ghana S, Parsaeie F, Abbasszadeh A. (2011). Experience and perspective of medical students about students ethics. The development of medical education; 5(8):27-35. (In Persian).
4. Baghani R, Faramarzi M, Zare F, Tabraee Y.(2013). Examination of the extent of observance the moral codes by midwifery students when performing vaginal examinations in the gynaecology section and factors affecting it. The Journal of Mazandaran University of Medical Sciences; 23(107): 90-94. (In Persian).
5. Sotodeh Anvari H, Baghaee Sarabi A. (2011). The role of structural, actional and relational factors in internalisation the ethics of science. Social Research; 4(12): 143-166. (In Persian).

[Downloaded from www.ethicsjournal.ir on 2026-11-18]

[DOR: 20.1001.1.22517634.1396.12.3.10.9]

6. Zivcakova L, Wood E. (2015). Examining instructional interventions: encouraging academic integrity through active learning approaches. In: Li M, Zhao Y. (Eds.). Exploring learning & teaching in higher education: New frontiers of educational research. Berlin Heidelberg: Springer-Verlag. Pp. 191-205

7. Macfarlane B, Zhang J, Pun A. (2012). Academic integrity:a review of literature. Studies in Higher Education; (1): 1-20.

8. Hsiao CH. (2015). Impact of ethical and afeective variables on cheating: comparison of undergraduate students with and without jobs. High Educ; 65: 55-77.

9. Khamesan A, Amiri MA. (2011). Examination of academic fraud among male and female students. Ethics in Science and Technology; 6(1):53-61. (In Persian).

10. Naghdipour B, Emeagwali OL. (2013). Student' justifications for academic dishonesty: call for action. Procedia - Social and Behavioral Sciences; 83: 261-265.

11. Dix EL, Emery FL, Le B. (2014). Committed to the honor code: an investment model analysis of academic integrity. Soc Psychol Educ; 17: 179-196.

12. Mokhtarilakeh N, Nafar M, Ghanbari Khangah A, Kazemnezhad E. (2014). Nursing student's views on code of ethics, commitment to the ethics of academic dishonesty and neutralization behaviors. Holistic Nursing and Midwifery Journal; 24(73): 71-64 (In Persian).

13. Zakersalehi Gh. (2010). Academic fraud: (Social and legal aspects). Tehran: Institute for Social and Cultural Studies. (In Persian).

14. Khormaei F, Zarei F, Mahdiyar M, Farmani A. (2014). Role of patience and its components as moral constructs in predicting hope among university students. Medical Ethics and History of Medicine; 7(3):58-67(In Persian).

15. Giluk TL, Postlethwaite BE. (2015). Big five personality and academic dishonesty: A meta-analytic review. Personality and Individual Differences; 59-67.

16. Rafaati Sh, Rezheh N, Ahmadivash TM, Davati A. (2014). Ethical intelligence of medical students of Tehran University of medical science. Medical Ethics; 8(28): 71-91. (In Persian).

17. Jeergal PA, Surekha R, Sharma P, Jeergal VA, Rani T. (2015). Prevalence, perception and attitude of dental students towards academic dishonesty and ways to overcome cheating behaviors. Journal of Advanced Clinical & Research Insights; 2(1): 2-6.

18. King DL, Case CJ. (2014). E-cheating: incidence and trends among college students. Issues in Information Systems; 15(I): 20-27.

19. Sutton A, Tylor D, Johnston C. (2014). A model for exploring student understandngs of plagarsm. Journal of Further and Higher Education; 38: 129-146.

20. Iberahim H, Hussein N, Samat N, Noordin F, Daud N. (2013). Academic dishonesty: Why business student participate in these practices? Procedia-Social and Behavioral Sciences; 152-156.

21. Amirkhani A, Vahdat D, Khezrian S.(2010). The relationship between the internet ethics and Big five personality in university student. Ethics in Science & Technology; 5(3,4): 57-66. (In Persian).

22. Borhani F, Alhani F, Mohammadi E, Abbaszadeh A. (2011). Nursing students perceptionof the barriers of the acquisition of the professional ethics: A qualitative research. Strides in Development of Medical Education; 8(1): 67-80. (In Persian).

23. Jafarimanesh H, Ranjbar H, Vakilian K, Tajeek R, Almasi-Hashyani A. (2013). Examination the rate of upholding the codes of conducts of nursing in nursing studentd. Medical Ethics and History of Medicine; 6(6): 45-55. (In Persian).

24. Bertram Gallant T, Drinan P. (2008). Toward a model of academic integrity institutionalization: informing practice in postsecondary education. Canadian Journal of Higher Education; 38: 25-43.

25. McCabe DL, Trevino LK, Butterfield KD. (2002). Honor codes and other contextual influences on academic integrity: A replication and extension to modified honor code setting. Research in Higher Education; 43: 357-378.

[Downloaded from www.ethicsjournal.ir on 2026-11-18]

[DOR: 20.1001.1.22517634.1396.12.3.10.9]